

O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI VA UNING SHAKLLARI

*Dilorom Ruziyeva Doniyorovna
Chorshanbiyeva Madina O'ktam qizi*

*Haydarov Alibek Bahrom o'g'li
DTPI Moliya va moliyaviy texnologiyalari
Yo'nalishi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati, mamlakatning iqtisodiy rivojini oshirish va ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish yoki savdo-sotiq sohasidagi daromadni oshirish maqsadida amalga oshirilgan tashkilotlar yoki shaxslar tomonidan bajariladigan tadbirkorlik faoliyati haqidagi ma'lumotlar keng yoritilgan.

Kirish so'zlar: Tadbirkorlik kodeksi, Korporatsiyalar, Jamoat tashkilotlari, Litsenziyalash jarayonlari, Tadbirkorlik subyektlari va boshqalar.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va Tadbirkorlik Kodeksi asosida, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirish uchun belgilangan tartib va shartlar mavjud. Bunda tadbirkorlar to'g'risidagi ma'lumotlarni ro'yxatga olish, litsenziyalash va davlat tomonidan belgilangan huquqiy va ma'muriy talablar bilan rioya qilish shart. Yuridik shaxslar tomonidan boshqariluvchi tadbirkorlik faoliyati. Yuridik shaxslar, masalan, kompaniyalar, korporatsiyalar yoki jamoat tashkilotlari tomonidan tadbirkorlik faoliyati olib boriladi. Ular o'zlariga xos yuridik shaxsdir va o'zlarining tovarlarini sotish, xizmatlar ko'rsatish yoki boshqa tadbirkorlik faoliyatlari orqali daromad olish maqsadida faoliyat yuritishadi. Jismoniy shaxslar tomonidan boshqariluvchi tadbirkorlik faoliyati jismoniy shaxslar, ya'ni fuqarolar yoki shaxslar tomonidan ham tadbirkorlik faoliyati amalga oshiriladi. Bu shaklda tadbirkorlik faoliyati, o'zlarining xususiyatlariga va talablarga muvofiqligini saqlab, o'zlarining shaxsiy moliyaviy javobgarlik bilan amalga oshiriladi. Jamoat Tashkilotlari tomonidan boshqariluvchi tadbirkorlik faoliyati. Jamoat tashkilotlari ham tadbirkorlik faoliyati amalga oshirishi mumkin. Ular o'zlarining a'zolari tomonidan boshqariladigan tadbirkorlik faoliyati yuritishadi. Masalan, jamoat tashkilotlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarni sotish, xizmat ko'rsatish yoki boshqa tadbirkorlik faoliyatlari amalga oshirilishi mumkin. Tadbirkorlik faoliyati turli shakllarda amalga oshiriladi. Bu shakllar ichida jismoniy tadbirkorlik, korporativ tadbirkorlik, oilaviy tadbirkorlik, ma'muriy tadbirkorlik, hamda xorijiy tadbirkorlik shakllari keltirilishi mumkin. O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini oshirish, daromad olish va ish o'rni yaratish maqsadida tashkil etilgan tadbirkorlik sub'ektlari yoki shaxslar tomonidan bajariladi. Tadbirkorlik faoliyati O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi

va Tadbirkorlik Kodeksi asosida tartibga solingan. Tadbirkorlik faoliyatining asosiy xususiyatlari O'zbekistonda quyidagilar bo'lib belgilangan. Tadbirkorlik faoliyati amalga oshirish uchun tadbirkorlar O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq ro'yxatdan o'tishlari kerak. Ro'yxatga olish jarayoni davlat tomonidan belgilangan tartib va talablarga muvofiq amalga oshiriladi. Ba'zi sohalarda tadbirkorlar litsenziyalar olishi lozim bo'ladi. Litsenziya, belgilangan shartlarga rioya qilgan tadbirkorlarga faoliyatni amalga oshirishga ruxsat berish uchun beriladi. Litsenziyalash jarayoni ilgari suratga chiqqanligi va belgilangan talablarga rioya qilganligi tekshiriladi. Huquqiy va ma'muriy talablar. Tadbirkorlar O'zbekiston Respublikasi qonunlarida belgilangan huquqiy va ma'muriy talablarga amal qilishi kerak. Bu talablarning bir qismi tadbirkorlik faoliyatining moliyaviy hisob-kitoblari, vergi to'lovlari, ishga qabul qilish jarayoni, ishchi vaqtini belgilash, ish o'rnini sharoitlari va boshqalarni o'z ichiga oladi. Tadbirkorlar o'zlarining faoliyatiga oid moliyaviy javobgarlikni o'z zimmlarida saqlashlari kerak. Bu shu bilan birga, tadbirkorlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar, xizmatlar yoki sotilgan tovarlar uchun muvofiqlashtirilgan narxlardan daromad olishlari talab etiladi. O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati davlat tomonidan muhofaza qilinadi. Davlat tadbirkorlarga qonunlar orqali qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlikni rivojlantirish va investitsiyalarni jalb qilish bilan shug'ullanadi. Davlat tomonidan tadbirkorlarga vergi imtiyozlari, investitsiya qo'llab-quvvatlash loyihalari va boshqa kafolatlar berilishi mumkin. O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati moliyaviy tadbirkorlik, sanoat tadbirkorlik, xizmat tadbirkorlik, transport tadbirkorlik, xorijiy tadbirkorlik va boshqa sohalarda amalga oshiriladi. Tadbirkorlik faoliyati O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy maydonlaridan biri hisoblanadi va mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida ahamiyatli o'rin egallaydi. Jismoniy tadbirkorlik. Bu shaklda tadbirkorlik faoliyati jismoniy shaxslar, ya'ni fuqarolar yoki shaxslar tomonidan amalga oshiriladi. Jismoniy tadbirkorlar o'zlarining shaxsiy moliyaviy javobgarlik, risklarni o'zlari o'zida saqlash va faoliyatlarini o'zlari boshqarish prinsiplariga amal qilib tadbirkorlik faoliyati olib boradilar. Yuridik tadbirkorlik, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun tashkil etilgan yuridik shaxslar, masalan, kompaniyalar, korporatsiyalar, jamoat tashkilotlari va boshqalar tomonidan amalga oshiriladi. Yuridik tadbirkorlar o'zlariga xos yuridik shaxs sifatida tan olishlari mumkin va o'zlarining faoliyatlarini yuridik tartibga solish, kapital jalb qilish va boshqarish prinsiplarini qo'llab-quvvatlashlari talab etiladi. Korporativ tadbirkorlik shakli, bir nechta shaxslardan iborat jamoat tashkilotlari yoki kompaniyalar tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu shaklda, aksiyadorlik jamiyatlari, mahsulotlar ittifoqi, tadbirkorlik jamiyatlarining filiallari va boshqalar kiritiladi. Korporativ tadbirkorlikda, tadbirkorlik faoliyati va moliyaviy javobgarlik shaklida ulardagi aksiyadorlar, hodimlar va boshqalar o'rtasida bo'lgan munosabatlar va tartibotlar asosida amalga oshiriladi. Oilaviy tadbirkorlikda, oila a'zolari yoki bir

nechta oila a'zolari tadbirkorlik faoliyatini birlashtirib olib boradilar. Ular o'zaro birlikda biznesni boshqarish, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va daromad olish maqsadida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishadi. Ushbu shaklda, ota-onalar, xorijiy yurtlar, akalar-ukalar yoki boshqa oila a'zolari orasidagi tadbirkorlik faoliyatiga misollar keltiriladi. Xorijiy tadbirkorlik shakli esa O'zbekistonda xususiy tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan boshqariladigan va xorijiy mablag'lardan foydalanadigan tadbirkorlik faoliyatini ifodalaydi. Ular xususiy tadbirkorlik sub'ektlari, filiallar, konsorsiumlar yoki boshqa shakllarda tadbirkorlik faoliyati amalga oshirishadi. Ma'muriy tadbirkorlik shakli, davlat tarkibiga kiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan amalga oshiriladi. Ular davlat tarkibidagi tadbirkorlik sub'ektlarini, xorijiy tadbirkorlik sub'ektlarini yoki boshqalarini ma'muriy usullar bilan boshqarish, moliyaviy va tartibga solish bilan shug'ullanadilar. Bu shakllar O'zbekistonda amalda bo'lgan tadbirkorlik faoliyatining o'zgaruvchanligini va ko'p tomondan kirib keluvchi tadbirkorlik turlarini ifodalaydi. Tadbirkorlar o'z faoliyat shaklini va tartibini O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq tanlashlari va tadbirkorlik sub'ektlarini tuzishlari talab etiladi. Xulosa qilib aytish mumkinki, tadbirkorlik bilan O'zbekistonning har bir aholisi shug'ullanishi mumkin. O'zbekistonning iqtisodiyotini yuksaltirishi mumkin. Mamlakatning aholisi tadbirkorlik faoliyati barqaror bo'lishi uchun davlat tomonidan imyiozli kreditlar berilishini amalga oshirish va kerakli tovar, mahsulotlarni eksport qilish uchun boj to'lovlarini qisqartirish ko'zda tutilgan natijaga erishishga imkon beradi.

ADABIYOTLAR:

- “ Tadbirkorlik va boshqaruv “ o'quv uslubiy qo'llanma
- “ Tadbirkorlik va Iqtisodiyot “ akademik jurnal.
- “ Tadbirkorlik asoslari “ ilmiy jurnal.